

שהרי חול המועד הוא, אף תשלומי עצרת נמי אסור בעשיית מלאכה.

לפיכך קמשמע לן לימודו דרבי אליעזר בן יעקב, שיום התשלומין אינו אסור בעשיית מלאכה שהרי מותרת בו הקצירה.

ואי מדרבי אליעזר בן יעקב לבד, לא ידענא יח-א כמה ימים הוא משלים.

לפיכך קא משמע לן לימודו דרבי אלעזר אמר רבי אושעיא, שמשלים כל שבעה.

וריש לקיש אמר מקור אחר לתשלומין כל שבעה בעצרת: לפי שנאמר:

"שלש רגלים תחוג לי בשנה.

את חג המצות תשמור. שבעת ימים תאכל מצות כאשר צויתך.

וחג הקציר בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה [חג השבועות].

וחג האסיף [חג הסוכות] בצאת השנה, באספך את מעשיך מן השדה".

איזהו חג שאתה חוגג [מביא קרבן חגיגה] וקוצר, שמותר לך להיות קוצר בו? —

הוי אומר: זה חג העצרת.

ובימי התשלומין הכתוב מדבר, וכדמפרש ואזיל.

שהרי אימת, אימתי יתכן חג שאתה גם חוגג

כאן שבה הגמרא לעיקר הלימוד שאף בעצרת יש תשלומין כל שבעה, ומוסיפה עוד לימוד מלבד לימודו של רבי אלעזר ברבי אושעיא בעמוד א' שלמדו מהיקש חג השבועות לחג המצות.

דבי רבי אליעזר בן יעקב, תנא: מכאן אתה למד שיש לעצרת תשלומין כל שבעה: דאמר קרא: "וקראתם בעצם היום הזה מקרא קודש יהיה לכם".

וסמוך לו אמר קרא: "ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך".

איזהו חג שאתה קורא בו "מקרא קודש" וגם אתה קוצר בו?

הוי אומר: זה חג עצרת, וכדמפרש ואזיל.

כי אימת אתה קורא וקוצר?

אילימא ביום טוב עצמו, לא יתכן, כי הרי קצירה ביום טוב מי שרי? (21)

אלא לאו לתשלומין, כלומר: אחר העצרת יש יום שהוא מקרא קודש לענין תשלומין, ומכל מקום מותר בעשיית מלאכה [רש"י].

ומפרשינן: ואף על גב דאיתמר דרבי אלעזר אמר רבי אושעיא שיש לעצרת תשלומין כל שבעה מהיקש לחג המצות, איצטריך נמי את לימודו דרבי אליעזר בן יעקב!

ומשום: דאי מדרבי אלעזר אמר רבי אושעיא לבד, הוה אמינא: מנה תשלומין של חג המצות אסיר אותו יום בעשיית מלאכה

21. הקשה הטורי אבן: והרי קצירה לצורך אוכל נפש מותרת מן התורה?! ראה שם.

ולמה הוצרך רבי אלעזר לעיל ללמודו מלימוד אחר?! וראה מה שיישבו.

וגם קוצר בו?

אילימא ביום טוב של עצרת עצמו, ודאי אינו כן.

כי קצירה ביום טוב — מי שרי?!

אלא לאו, לתשלומין של חג השבועות, שהם ששת ימות החול שלאחריו, שבהם מותר לקצור, ובהם מביאים קרבן חגיגה בתורת תשלומין לרגל.

הרי למדת שיש תשלומין לעצרת בימים שלאחר יום טוב.

אמר תמה רבי יוחנן על דברי ריש לקיש:

אלא מעתה, זה שאמרה תורה גבי חג הסוכות "חג האסיף", האם אף כאן נפרש ונאמר: אי זהו חג "שיש בו אסיפה" — הוי אומר זה חג הסוכות?!

הרי אי אפשר לפרש כן.

כי אימת, אימתי יתכן בחג הסוכות שתהיה בו חגיגה ואסיפה כאחת?

אילימא ביום טוב עצמו. לא יתכן. כי:

מלאכה ביום טוב — מי שרי?!

אלא שמא תאמר בחולו של מועד?

גם לא יתכן. כי חולו של מועד נמי — מי שרי במלאכה?!

אלא בהכרח ש"חג האסיף" משמעותו היא:

חג הבא בזמן אסיפה, בתקופת אסיפת הפירות.

ואם כן הכא נמי, גבי חג השבועות הנקרא "חג הקציר", יש לפרש את משמעותו שהוא חג הבא בזמן קצירה, בתקופת הקציר של התבואה.

אך אין משמעותו שקוצרים בחג עצמו עד שנוכל ללמוד מכאן לתשלומין.

ועתה מבארת הגמרא את דין המלאכה בחול המועד:

מכלל דבריהם אתה למד, דתרווייהו — רבי יוחנן וריש לקיש — סבירא להו, דחולו של מועד אסור בעשיית מלאכה.

מנהני מילי?

דתנו רבנן: כתיב "את חג המצות תשמור. שבעת ימים תאכל מצות" — כאשר צויתוך".

ואפשר לקרוא את הפסוק כך: את חג המצות — תשמור שבעת ימים!⁽¹⁾

וכיון ש"תשמור" הוא לשון לאו, והוא נאמר כל כל שבעת הימים —

לימד הכתוב על חולו של מועד, שאסור בעשיית מלאכה!

דברי רבי יאשיה.

רבי יונתן אומר: אינו צריך ללמוד דין זה מ"שבעת ימים", אלא מקל וחומר הוא נלמד:⁽²⁾

1 שבעת ימים" נדרש לפנים ולאחור, מכך שהקדימו הכתוב ל"תאכל מצות", ולא אמר "תאכל מצות שבעת ימים". טורי אבן.

2. הקשה הטורי אבן: מה שייך לומר "אינו צריך", והרי אם הוא נלמד מהפסוק "תשמור שבעת ימים" הרי הוא לאו שלוקים עליו,

זמנה יום טוב ראשון ויום טוב שביעי של פסח, שאין קדושה לפנייהן ולאחרייהן [כי לפני היום הראשון של החג אין קדושה, וכמו כן לאחר היום השביעי אין קדושה, ומכל מקום אמרה תורה שהיום טוב עצמו אסור בעשיית מלאכה —

גם ממנו אין הוכחה. כי מה לראש חודש, שאין קרוי "מקרא קודש", ולכן לא נאסר במלאכה. תאמר בחולו של מועד, שקרוי "מקרא קודש". והואיל וקרוי "מקרא קודש" — דין הוא שיהא אסור בעשיית מלאכה!

תניא אידך, שנינו בברייתא אחרת לימוד אחר, מנין שחולו של מועד אסור בעשיית מלאכה:

כתיב: "דבר אל בני ישראל לאמר: בחמשה עשר יום לחודש השביעי הזה חג הסוכות, שבעת ימים לה'. ביום הראשון מקרא קודש כל מלאכת עבודה לא תעשו. שבעת ימים תקריבו אשה לה'". ודרשינן לפסוק זה כך:

"כל מלאכת עבודה לא תעשו — שבעת ימים!"

לימוד הכתוב על חולו של מועד שאסור בעשיית מלאכה, דברי רבי יוסי הגלילי.⁽³⁾

רבי עקיבא אומר אינו צריך ללימודים אלו, אלא מכאן יש ללמוד איסור מלאכה בחול המועד:

חולו של מועד, שיש קדושה הן לפנייהן [יום טוב הראשון], והן לאחרייהן [שביעי של פסח ושמיני עצרת] — אינו דין שיהא אסור בעשיית מלאכה.

ואם תרצה לפרוך, ולטעון: ששת ימי בראשית, ימות החול שבכל שבוע, יוכיחו, שיש קדושה לפנייהן ולאחרייהן, ובכל זאת הם מותרין בעשיית מלאכה!

אין זו פירכה.

כי יש לדחות: מה לששת ימי בראשית, שאין בהן קרבן מוסף, ולפיכך אינם אסורים במלאכה. תאמר בחולו של מועד, שיש בו קרבן מוסף.

ושמא תאמר: ראש חודש יוכיח, שיש בו קרבן מוסף ובכל זאת מותר בעשיית מלאכה.

3. כתב הטורי אבן: יסוד הדרשה הוא משינוי הלשון של הפסוק, כי בחג המצות כתיב "כל מלאכת עבודה לא תעשו, והקרבתם אשה לה' שבעת ימים", הרי שהקדים ציווי ההקרבה לשבעת ימים. ואילו בחג הסוכות הקדים את מנין הימים להקרבה, שמע מינה שסמך הכתוב "שבעת ימים" להמשך "כל מלאכת עבודה לא תעשו", כדי לדרוש: כל מלאכת עבודה לא תעשו שבעת ימים.

כמבואר במסכת עירובין ש"השמר דלאו" הוא "לאו". ואילו אם הוא רק נלמד מקל וחומר, "אין מזהירין מן הדין", ואינו לוקה עליו? ופירש, שאת עיקר איסור מלאכה מן התורה בחול המועד אין צריך ללמוד מדרשת הפסוק "תשמור שבעת ימים", אלא אפשר ללמוד אותו מקל וחומר. אך את איסור ה"לאו", ולחייבו מלקות, צריך ללמוד מהדרשה של הפסוק "תשמור שבעת נמים".

הרי הוא הכתוב אומר: "אלה מועדי ה', מקראי קודש, אשר תקראו אותם במועדם".⁽⁴⁾

והרי במה, באלו מועדות, הכתוב מדבר וקורא אותם "מקראי קודש"?

אם בראשון של פסח. לא יתכן. שהרי כבר נאמר בו "שבתון".

אם בשביעי של פסח, גם זה לא יתכן, כי הרי גם בו כבר נאמר "שבתון".

הא אין הכתוב מדבר אלא בחולו של מועד.

ללמדך, שחול המועד אסור בעשיית מלאכה.

תניא אידך: "ששת ימים תאכל מצות, וביום השביעי עצרת לה".

מה שביעי "עצור" מעשיית מלאכה, אף ששת ימים "עצורין" מעשיית מלאכה.⁽⁵⁾

שמה תאמר: אי מה שביעי עצור בכל מלאכה, אף ששת ימים עצורין בכל מלאכה.

תלמוד לומר: "וביום השביעי — עצרת" [ולא אמר "ביום השביעי עצרת" [תוספות מ"ק ב א], ללמדך:

רק היום השביעי עצור בכל מלאכה, ואין ששה ימים של חול המועד עצורין בכל מלאכה.

הא, לא מסרן הכתוב אלא לחכמים, לומר לך

[שיאמרו לך] איזה יום אסור לגמרי במלאכה ואי זה יום מותר בה.

והם אמרו שאין חול המועד אסור בכל המלאכות.

וכמו כן מסר הכתוב לחכמים לומר, אי זו מלאכה אסורה בחול המועד, ואי זו מלאכה מותרת.

והם התירו לעשות מלאכה בחול המועד בחמשה אופנים, ובכללם מלאכת דבר האבד.

שנינו במשנה: ומותרין בהספד ותענית, שלא לקיים את דברי האומרין עצרת אחר השבת:

ומקשינן: והתניא: מעשה ומת אלכסא [שם חכם] בלוד, ונכנסו כל ישראל לסופדו, ולא הניחם רבי טרפון, מפני שיום טוב של עצרת היה.

והוינן בה: וכי ביום טוב עצמו סלקא דעתך שנכנסו כל ישראל לסופדו?!

והרי תיקשי: אי ביום טוב — מי קאתו?! הרי לא היו באים ביום טוב להספד!

אלא אימא: לא הניחם רבי טרפון לסופדו מפני ש"יום טובוח" היה.

הרי למדנו שיום טובוח אסור בהספד!

ומשנינן: לא קשיא:

5. הטורי אבן פירש שהלימוד הוא מהאות וי"ו. דכתיב: "וביום השביעי עצרת". והאות וי"ו משמשת בתורת "מוסיף על ענין ראשון".

4. ביאר בטורי אבן: אין צורך ללמוד את עיקר האיסור מהכתוב הזה, אך צריך למקרא זה כדי שיעבור בלאו, כי "מקראי קודש" אינו אלא עשה.

כאן שאסר רבי טרפון את ההספד – מדובר ביום טוב של עצרת שחל להיות אחר השבת, לפי שאין מספידים בשבת.

ואילו כאן במשנתנו, שמותר הספד – ביום טוב שחל להיות בשבת, ויום טוב שחל להיות אחריו הוא יום חול, שאז מותר הספד.

וממעשה דאלכסא לא תיקשי לך, שיום טוב של עצרת באותה שנה היה ביום חול, ומשום איזה טעם לא הקריבו ועשו יום טוב ביום אחר, ולפיכך היה אסור בהספד [רש"י].

לשה תחומי טהרה:

האחד, טהרת הידים.

השני, כוונת הטהרה של האדם בטבילה.

מתניתין:

יח-ב א. עשו חכמים "מעלות", זו למעלה מזו, בשמירת טהרה של מעשר שני, תרומה, בשר קודש, ומי חטאת של פרה אדומה [להזות מהם על טמאי מתים].

המעלות שעשו הן בשלשה תחומי טהרה:

האחד, טהרת הידים.

השני, כוונת הטהרה של האדם בטבילה.

השלישי, טהרת הבגדים של האנשים האוכלים תרומה, מעשר וקדשים, והעוסקים במי חטאת.

"מעלות" אלו כולן – מדברי סופרים הן.

והזכירה משנתנו את מעלות הטהרה האלו כאן, גבי הלכות הרגל, היות ויש חילוקי דינים בדיני הטהרה הללו בין ימות הרגל לשאר ימות השנה, וכפי שיתבאר בפרק הבא.

ב. שלמה המלך גזר על הידים שיהיו "טמאות", ויהיו טובלין אותן לאכילת קודש.⁽¹⁾

ג. בדורות מאוחרים יותר, גזרו חכמים בכמה דברים שיהיו מטמאין את הידים הנוגעות בהם [ומפורטים הם בפרק ראשון של שבת דף יג ואילך].

ובדורות מאוחרים יותר, גזרו טומאה אפילו על סתם ידים, ואפילו אין ידועה להן טומאה כל שהיא, מפני שהידיים "עסקניות הן".

[רש"י במסכת שבת יד א, ביאר שהידיים נוגעות במקומות המסואבים, כגון בבשרו ובמקום הטינופת, וגנאי הוא לטומאה שתאכל בידים מסואבות, ולכן גזרו עליהן טומאה כאילו נגעו בטומאה].

ד. כל טומאות הידים, עשאון חכמים כדין "שני לטומאה", שהוא פוסל את התרומה שהוא נוגע בה, ומטמא את הקודש לעשותו שלישי לטומאה. וכשיגע הקודש שנעשה

טבילת ידים לקודש אלא רק באדם שבודאי נגע בידיו בדבר המטמא את הידים.

1. מלשון רש"י במשנתנו נראה, כי אפילו סתם ידים צריכות טבילה לאכילת דבר קודש. אך יש ראשונים שחולקים עליו, וסוברים שלא נאמרה